

припис видається судом жертві насильства як «охоронний ордер» з обов'язковим ознайомленням кривдника з покладеними на нього обмеженнями [16, с. 119].

Засобом захисту права подружжя на свободу та особисту недоторканність є можливість розірвання шлюбу. По суті, розірвання шлюбу є універсальним способом захисту особистих немайнових прав подружжя, що застосовується в разі неможливості вирішити розбіжності, що виникли у подружжя. В разі використання розірвання шлюбу як засобу захисту прав подружжя, факт порушення особистого немайнового права подружжя буде слугувати підставою для його розірвання.

Підсумовуючи сказане, слід відмітити, що цінність права подружжя на свободу виявляється, перш за все, у гарантованій державою можливості кожного із подружжя самостійно обирати місце проживання, а одним із методів захисту права подружжя на свободу є встановлення режиму окремого проживання подружжя.

Захист права подружжя на особисту недоторканність є необхідною передумовою становлення здорового суспільства. На жаль, заходи, які передбачені спеціальним законодавством та спрямовані на захист членів сім'ї від будь-яких проявів насильства, є недостатніми та неадекватними цінності такого соціального явища як сім'я. Отже, законодавчі норми, що стосуються питань захисту особистого немайнового права подружжя та інших членів сім'ї на особисту недоторканність, потребує подальшого удосконалення, спрямованого на розробку нових превентивних заходів та посилення відповідальності порушника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України – 1996 – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – 44. Ст. 356.
3. *Международные акты о правах человека*. Сборник документов. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА М, 1998. – С. 40, 56.

The article is devoted to research of features of defence of the personal unproperty right for the married couples on freedom and bodily security. Separate attention is spared to the range of problems of establishment of the mode of separate residence of the married couples and warning of violence in family in the context of defence of the personal unproperty right for the married couples on freedom and bodily security.

Стаття посвячена дослідженню особливостей захисту личного неимущественного права супругов на свободу и личную неприкосновенность. Отдельное внимание уделено проблематике установления режима раздельного проживания супругов и предупреждения насилия в семье в контексте защиты личного неимущественного права супругов на свободу и личную неприкосновенность.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДСУДНОСТІ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Непечатих В. О.,

здобувач НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

Статтю присвячено розкриттю особливостей цивільно-процесуальної підсудності та підвідомості індивідуальних та колективних трудових спорів при розгляді справ у суді першої інстанції.

Ключові слова: індивідуальний трудовий спір, колективний трудовий спір, цивільна юрисдикція, підсудність, підвідомчість, цивільний процес.

Право на працю (й інші трудові права) є таким же природним, властивим людині нашого часу, як і право на життя. Від того, наскільки реальне це право, залежить реальність інших прав соціально-економічного характеру.

4. *Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар* / За ред. Жилінкової І. В. – Х.: Ксилон, 2008. – С. 168.

5. *Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні»* // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 232.

6. *Сімейне право України: підручник* / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – С. 98.

7. *Пчелинцева Л. М.* Семейное право России. – 4-е изд., перераб. / Л. М. Пчелинцева. – М.: Норма, 2006. – С. 108.

8. *Апопій І. В.* Сімейне право України. 2-ге вид. пер. та доп. Навч. посіб. / Апопій І. В. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – С. 51.

9. *Нечаева А. М.* Семейное право: учеб. пособие для бакалавров / А. М. Нечаева. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2012. – С. 70.

10. *Личные неимущественные права: проблемы теории и практики применения: сб. статей и иных материалов* / Под ред. Р. А. Стефанчука. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – С. 956.

11. *Лепех С. М.* Сімейне право України: навч. посібник / С. М. Лепех. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – С. 78.

12. *Сімейне право України. Підручник* / За ред. Ю. С. Червоного. – К., 2004. – С. 143.

13. *Ромовська З. В.* Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2006. – С. 259.

14. *Лепех С. М.* Інститут сепарації: проблеми застосування // *Право України*. – № 3 – 2003. – С. 128 – 130.

15. *Закон України «Про попередження насильства в сім'ї»* // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 10. – Ст. 70.

16. *Моніторинг стану виконання законодавства України щодо протидії насильству в сім'ї. 2001 – 2011 роки* / Кол. авт.: О. М. Бандурка, О. Ф. Бондаренко, В. О. Брижик та ін.; заг. ред. О. М. Бандурки, К. Б. Шевченко. – Х.: Видавництво «Права людини», 2001. – С. 117 – 118.

The article is devoted to research of features of defence of the personal unproperty right for the married couples on freedom and bodily security. Separate attention is spared to the range of problems of establishment of the mode of separate residence of the married couples and warning of violence in family in the context of defence of the personal unproperty right for the married couples on freedom and bodily security.

Стаття посвячена дослідженню особливостей захисту личного неимущественного права супругов на свободу и личную неприкосновенность. Отдельное внимание уделено проблематике установления режима раздельного проживания супругов и предупреждения насилия в семье в контексте защиты личного неимущественного права супругов на свободу и личную неприкосновенность.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДСУДНОСТІ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Непечатих В. О.,

здобувач НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

Статтю присвячено розкриттю особливостей цивільно-процесуальної підсудності та підвідомості індивідуальних та колективних трудових спорів при розгляді справ у суді першої інстанції.

Ключові слова: індивідуальний трудовий спір, колективний трудовий спір, цивільна юрисдикція, підсудність, підвідомчість, цивільний процес.

Трудові права, як найбільш важливі соціально-економічні права людини, гарантуються не тільки Україною, а й усім світовим співтовариством. Визнання і гарантії даних прав були проголошені в таких основних міжнародних доку-

ментах як Загальна декларація прав людини і Міжнародний Пакт про економічні, соціальні і культурні права.

Зміна політичних, економічних і соціальних умов у державі призвели до корінних перетворень в Україні, в тому числі і в сфері трудових прав працівників. Світова економічна криза також негативно позначилися на сфері трудових відносин у контексті дотримання роботодавцями своїх обов'язків щодо гарантування працевлаштування та інших їх обов'язків.

Наслідком недотримання таких обов'язків, а також інші проблеми, які можуть виникнути під час виконання працівниками своїх обов'язків, є настання трудових конфліктів, котрі згодом можуть трансформуватися у трудовий спір, що належить вирішувати у суді, визначившись попередньо із підвідомчістю такого спору.

Виходячи з того, що сфера правосуддя у цивільних справах визначається об'єктом судового захисту, а діюча Конституція України закріпила необмеженість судової юрисдикції, передбачивши, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі (ст. 124), надзвичайно актуальною стає проблема реалізації права на судовий захист стосовно таких фундаментальних прав, якими є трудові права громадян.

Питання вирішення судами трудових спорів стали предметом досліджень цілої низки вітчизняних науковців – представників як науки цивільного процесу, так і трудового права, серед яких В. Я. Бурак, С. В. Васильєв, І. В. Дашутін, С. М. Коссак, В. В. Лазор, С. В. Лозовой, П. Д. Пилипенко, Н. А. Плахотіна, Б. С. Стичинський.

Проблеми підвідомчості та підсудності у цивільному процесі досліджувалися такими вченими та практиками, як С. С. Бичкова, Г. І. Давиденко, В. В. Комаров, Г. П. Тимченко, Ю. С. Червоний, М. Й. Штефан, А. Г. Ярема та ін.

Отже, метою цієї статті є визначення поняття та специфіки підсудності трудових спорів.

Статтею 221 чинного КЗпП України встановлено, що трудові спори розглядаються: 1) комісіями по трудових спорах; 2) районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами. При чому установлений порядок не поширюється на спори про дострокове звільнення від виборної платної посади членів громадських та інших об'єднань громадян за рішенням органів, що їх обрали, а особливості розгляду трудових спорів суддів, прокурорсько-слідчих працівників, а також працівників навчальних наукових та інших установ прокуратури, які мають класні чини, встановлюється законодавством.

З прийняттям у 1996 р. Конституції України досудовий розгляд індивідуальних трудових спорів став обов'язковим для всіх їх категорій. Конституція України гарантує кожному право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Як правильно підкреслює С. В. Лозовой, з прийняттям Конституції України судова модель урегулювання трудових спорів набула якісно нового змісту, оскільки надала можливість особі (працівнику) безпосередньо, нехтуючи досудовою процедурою вирішення трудових спорів, якою є комісії по трудових спорах, звертатись до суду [12, с. 70 – 71].

Отже, підвідомчість індивідуальних трудових спорів судам встановлено КЗпП України. Однак індивідуальними розбіжностями спори між сторонами трудових відно-

син не вичерпуються. Окрім індивідуальних трудових спорів чинне законодавство, наука та практика виділяють також колективні трудові спори, тобто спори щодо встановлення нових або зміни існуючих соціально-економічних умов праці та виробничого побуту, укладення чи зміни колективного договору, угоди, їх виконання, невиконання вимог законодавства про працю. Ці спори розглядаються в окремому порядку спеціальними суб'єктами згідно з положеннями Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» [7].

Не всі ці види трудових спорів ми можемо віднести до колективних. Так, коли роботодавцем не виконуються умови колективного договору (угоди), які визначають умови праці, порушуються права конкретного працівника або індивідуальні права групи працівників. Тому невиконання колективних договорів (угод) у цій частині призводитиме до виникнення індивідуального трудового спору або кількох індивідуальних трудових спорів.

Натомість колективний трудовий спір може виникати з приводу невиконання роботодавцем умов колективного договору (угоди) в частині запровадження тих чи інших умов праці (наприклад, певної системи оплати праці чи охорони праці, створення побутових умов на підприємстві) або неприйняття органами влади нормативно-правових актів, прийняти які вони зобов'язалися за умовами угоди відповідного рівня. Так само і при порушенні законодавства про працю працівник може звернутися до комісії по трудових спорах чи суду за вирішенням індивідуального трудового спору.

Стосовно колективних трудових спорів передбачено розгляд у судовому порядку заяви власника або уповноваженого ним органу (представника) про визнання страйку незаконним. У чинному законодавстві не міститься чіткої вказівки на те, в порядку якого судочинства здійснюється розгляд таких заяв. Лише ст. 23 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» передбачено, що справа щодо заяви про визнання страйку незаконним повинна розглядатися судом, включаючи строки підготовки цієї справи до судового розгляду, не пізніше як у семиденний строк. В. Я. Бурак зазначає, що справа про визнання страйку незаконним розглядається місцевим судом у порядку позовного провадження. Однак практика свідчить, що такі справи розглядаються і в порядку адміністративного судочинства. Наприклад, 23 січня 2008 року Южноукраїнський міський суд Миколаївської області, розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду в місті Южноукраїнську справу № 2А-39/2008 р. [15] в порядку адміністративного провадження за позовом АТВТ «Южноукраїнський домобудівний комбінат» до профспілкової організації АТВТ «Южноукраїнський домобудівний комбінат» про визнання страйку незаконним, керуючись ст. 159, 160, 161, 162, 163 Кодексу адміністративного судочинства України [10] (далі – КАС України), визнав страйк незаконним. На жаль, у своєму рішенні про визнання страйку незаконним суд не вказав, на яких законних підставах він розглядав справу у порядку адміністративного судочинства.

Проте здебільшого справи про визнання страйку незаконним розглядаються все-таки у порядку цивільного судочинства. Так, 30 грудня 2009 року Орджонікідзевський міський суд Дніпропетровської області, розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. Орджонікідзе цивіль-

ну справу № 2-702/09 за позовом ВАТ «Орджонікідзевський гірничо-збагачувальний комбінат» про визнання страйку незаконним, задовольнив позов та визнав незаконним страйк працівників залізничного цеху ВАТ «Орджонікідзевський гірничо-збагачувальний комбінат», що тривав з 8 години 22 липня 2009 року до 11 години 28 липня 2009 року [14].

Крім того, в ухвалі колегій суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 7 травня 2009 р. у справі № 6-22269св08 зазначено, що можливість судового порядку розгляду колективних трудових спорів ЦПК України та Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» не передбачена, крім визначених законом випадків. Такими випадками є: а) розгляд заяви власника або уповноваженого ним органу про визнання страйку незаконним (ст. 23 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»); б) розгляд заяви Національної служби посередництва і примирення про вирішення колективного трудового спору (конфлікту) у випадках, передбачених ст. 24 цього Закону, і коли сторонами не враховано рекомендації Національної служби посередництва і примирення щодо вирішення колективного трудового спору (конфлікту) (ст. 25 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»); в) оскарження профспілками неправомірних дій або бездіяльності посадових осіб, винних у порушенні умов колективного договору чи угоди (ч. 5 ст. 20 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»); г) невиконання роботодавцем обов'язку щодо створення умов діяльності профспілок, регламентованих колективним договором (ч. 2, 4 ст. 42 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності») [17]. Однак залишається запитання, до якої юрисдикції віднесено розгляд колективних трудових спорів, підвідомчих судам?

Судова система України складається з Конституційного Суду України та судів загальної юрисдикції. У свою чергу, суди загальної юрисдикції, створюючи єдину систему, поділяються на три гілки: загальні, адміністративні, господарські суди. Як вказувалось вище, юрисдикція кожного з цих видів судів визначається законом про судоустрій та, насамперед, у відповідних процесуальних кодексах.

Згідно зі ст. 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [8] суди загальної юрисдикції спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення.

Відповідно до ст. 15 ЦПК України суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи щодо: 1) захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин; 2) спорів з приводу призначення, обчислення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та інших соціальних виплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг, речового майна, пайків або грошової компенсації замість них; 3) інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства.

Такі справи можуть розглядатись у порядку позовного, наказного та окремого провадження. Позов є універсальним засобом захисту прав суб'єктів правовідносин, а позовне провадження – найпоширенішим видом провадження по вирішенню цивільних справ. Коло справ, які розглядаються у позовному провадженні, неможливо вмістити до вичерпного переліку.

Трудові спори за чинним цивільним процесуальним законодавством підлягають розгляду у порядку позовного провадження, а у випадках, коли заявлено вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої заробітної плати – у наказному провадженні. При цьому до юрисдикції загальних судів віднесено всі індивідуальні трудові спори та, у деяких випадках, колективні трудові спори.

Як зазначає С. М. Коссак, враховуючи вимогу трудового законодавства чи волі заінтересованої особи, яка звертається до суду за захистом трудових прав, можна виділити, відповідно, виключну чи альтернативну підвідомчість справ, що виникають з трудових правовідносин. Суть виключної підвідомчості трудових справ полягає в тому, що ст. 232 КЗпП відносить вирішення певних трудових спорів виключно до компетенції суду. Це трудові спори про поновлення на роботі незалежно від підстав припинення трудового договору, зміну дати і формулювання причин звільнення, оплати за час вимушеного прогулу або виконання нижчеоплачуваної роботи; про відмову у прийнятті на роботу тощо. Альтернативна ж підвідомчість трудових справ має місце в тих випадках, коли один і той самий трудовий спір може бути вирішений як судом, так і КТС. При альтернативній підвідомчості позивач вирішує на власний розсуд, до якого органу звертатися. Виникнення такого виду підвідомчості справ, що виникають з трудових правовідносин, зумовлене тим, що Пленум Верховного Суду України своєю постановою «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» заборонив судам відмовляти особі у прийнятті позовної заяви лише на тій підставі, що її вимоги можуть бути розглянуті в передбаченому законом порядку. Тому звертатися до КТС – це право, а не обов'язок заінтересованої особи [11, с. 5 – 6].

Для визначення конкретної ланки судової системи, на яку покладається вирішення трудового спору, недостатньо встановити підвідомчість правовідносин та юрисдикцію, до якої їх віднесено.

Для виникнення цивільного процесу необхідно рішення судді про прийняття заяви про відкриття цивільної справи. Суддя приймає заяву, якщо у особи, яка звертається до суду, є право на пред'явлення позову, яке зумовлюється певними передумовами, вказаними у законі. Поряд з цим цивільне процесуальне законодавство передбачає і те, що право на пред'явлення позову повинне здійснюватись у визначеному процесуальному порядку. Якщо зацікавлена особа володіє правом на пред'явлення позову, то для його реалізації повинні дотримуватись певні умови, які в теорії цивільного процесуального права називаються умовами здійснення (реалізації) права на пред'явлення позову. До таких умов належить, серед іншого, і підсудність [2, с. 36].

А. Г. Гойхбарг зазначав, що недостатньо з'ясувати, що даний спір підвідомчий судовим установам. Необхідно встановити, яким саме судовим установам він підсудний [3, с. 160]. Як вказував Є. Й. Домбровський, визначені у законі правила підсудності цивільних справ мають важли-

ве значення. Вони розмежують компетенцію різних ланок судової системи, точно визначають, в якій саме суд необхідно звертатись для законного вирішення тієї чи іншої цивільної справи. Автор зазначав, що підсудністю називається підвідомчість справи тому чи іншому суду, а про підсудність справ йдеться лише тоді, коли справа підлягає розгляду в судових органах [5, с. 4].

С. Н. Абрамов підсудністю називав визначення компетенції того чи іншого суду чи розмежування компетенції між судовими органами [1, с. 131].

О. Ф. Клейнман підсудністю називав розподілення всіх підвідомчих судовим органам справ між окремими ланками судової системи, визначення компетенції даного суду. Він зазначав, що слід розрізняти підсудність: 1) за родом справ; вона називається родовою підсудністю; 2) за територією, тобто за районом діяльності суду, за місцем проживання тієї чи іншої сторони; вона називається територіальною підсудністю. Крім того, він розрізняв підсудність законну, котру встановлено законом, та підсудність договірну, котру встановлено угодою сторін.

У свою чергу, законну підсудність він поділяв на: 1) загальну, котра застосовується як загальне правило, 2) особливу, котра застосовується як виключення із загального правила, у випадках, спеціально передбачених законом; інакше вона називається альтернативною, оскільки позивачеві надається право вибору між загальною і особливою підсудністю; 3) виключну, коли законом встановлюється обов'язкова підсудність окремих категорій справ окремому суду: за місцем знаходження майна, за місцем отримання продукції. Підсудність називається виключною тому, що виключає застосування будь-якої іншої підсудності [13, с. 142, 143].

Якщо підвідомчість, зазначав К. С. Юдельсон, визначаючи повноваження кожного державного (і громадського) органу, надає змогу відмежувати компетенцію суду від інших органів, уповноважених на вирішення спорів про права та інших справ, то підсудність визначає коло відання кожного судового органу, надає змогу відмежувати, поперше, повноваження однієї ланки судової системи від інших, по-друге, територіально розмежувати повноваження судових органів однієї і тієї самої ланки судової системи. При цьому вказувалось, що процесуально-правові норми про підсудність розподіляють підвідомчі судовим органам справи як між різними ланками судової системи, так і між судовими органами однієї і тієї самої ланки. Звідси автор виводить два види підсудності: родову (предметну) та територіальну. Призначення родової підсудності науковець вбачав у розмежуванні повноважень судових органів на розгляд підвідомчих їм справ по вертикалі, тобто знизу вгору (або навпаки) між наступними ланками судової системи: народними судами, обласними (і відповідними їм), верховними судами союзних республік, Верховним Судом СРСР [19, с. 184]. Очевидно, що особливості родової підсудності, перш за все, залежать від системи судоустрою, притаманної тій чи іншій державі.

Далі автор зазначав, що підсудність, яка розмежовує повноваження на розгляд справ між ланками судової системи, називається родовою через те, що розмежування здійснюється за родом справ. Інакше, даний вид підсудності називають родовим. Для з'ясування родової підсудності науковець вважав за необхідне мати на увазі чотири ознаки: а) хто являється однією зі сторін у даній справі; б) хто –

іншою стороною; в) рід справи; г) факультативно (не по всіх справах) ціну позову, тобто грошовий вираз майнового інтересу позивача. Тільки при правильному аналізі за цими ознаками кожної справи, наголошував автор, можна уникнути помилкового визначення підсудності [19, с. 184].

Територіальна підсудність, стверджував К. С. Юдельсон, розмежовує повноваження між судами однієї ланки (по горизонталі). Якщо визначено, наприклад, що справа підсудна народному суду (родова підсудність), а в даному населеному пункті їх кілька, то виникає необхідність визначити, якому з них вона підсудна; не виключено також, що справа підсудна народному суду, який знаходиться в іншій місцевості. Таким чином, процесуально-правові норми про територіальну підсудність визначають просторову компетенцію судових органів. Безумовність загального правила територіальної підсудності не поширюється на окремі категорії справ, до якого процесуальне право установлює можливість вибору підсудності позивачем (альтернативна підсудність) [19, с. 189].

Підсудність спору даному суду М. А. Гурвіч називав суттєвою умовою дійсності здійснення права на пред'явлення позову. При цьому він застерігав, що підсудність не є передумовою самого права на звернення до суду, а саме, питання про належну підсудність виникає лише за наявності такого. Але від дотримання вимог підсудності може залежати дійсність пред'явлення позову. Ця залежність не безумовна, адже якщо з порушенням правил підсудності справу було прийнято у провадження, то виявлення цієї обставини саме по собі ще не руйнує процес [4, с. 88].

Розмежування компетенції між окремими ланками судової системи і між судами однієї ланки щодо розгляду і вирішення підвідомчих їм цивільних справ називається підсудністю, вказував М. Й. Штефан. На відміну від підвідомчості, яка розмежовує компетенцію між державними органами і особою та між різними державними організаціями і особою, а також між державними органами і громадськими організаціями щодо вирішення цивільних справ, підсудність розмежовує компетенцію у тій самій сфері (щодо вирішення цивільних справ), але між різними судами. Тому підсудністю називають ще коло цивільних справ, вирішення яких належить до компетенції певного суду [18, с. 227].

М. Й. Штефан виокремлював функціональну, родову та територіальну підсудність. Функціональна підсудність визначає компетенцію окремих ланок судової системи України на підставі виконуваних ними функцій. За цією підсудністю районні, районні у містах, міські та міськрайонні суди, а також військові суди гарнізонів, які діють як місцеві суди, є судами першої інстанції, що виконують функцію розгляду і вирішення по суті усіх справ, підвідомчих цивільному судочинству. Родова підсудність визначає компетенцію різних ланок судової системи щодо розгляду цивільних справ у першій інстанції залежно від роду справи (предмета цивільного спору) або суб'єктного складу сторін спірних правовідносин. Територіальна підсудність розмежовує компетенцію по розгляду підвідомчих справ між однорідними судами залежно від території, на яку поширюється їхня діяльність. Таке просторове розмежування компетенції називається особистою або суб'єктивною компетенцією [18, с. 228 – 229].

Територіальну підсудність М. Й. Штефан поділяв на загальну, альтернативну, договірну, виключну, за зв'язком справ. Загальна підсудність визначається компетенцією

суду по розгляду справи залежно від знаходження відповідача. Альтернативною називається підсудність, за якою декілька судів є компетентними розглянути справу. Позов може бути пред'явлений до одного із судів, визначених законом. Оскільки право вибору належить позивачеві, то ця підсудність названа ст. 110 ЦПК України підсудністю за вибором позивача. Альтернативна підсудність є пільговою, вона встановлена для невеликої кількості категорії справ, які мають особливо важливе життєве значення для громадян. Виключна підсудність встановлює, що пред'явлення позовів у деяких справах можливе тільки у точно визначеному законом суді, а договірна підсудність встановлюється за угодою сторін і називається, крім того, добровільною. Підсудність за зв'язком справ встановлює, що позов має розглядати суд, який розглядає іншу, пов'язану з ним справу, адже так створюються кращі умови для дослідження всіх матеріалів у справі з метою виявлення дійсних обставин, прав і обов'язків сторін, а також для економії процесуальних засобів і часу [18, с. 229 – 230, 232 – 233].

У Методиці розгляду народним судом справ про порушення трудової дисципліни вказувалось, що при прийнятті матеріалів на осіб, які вчинили прогул або самовільно залишили роботу, народний суддя повинен, перш за все, перевірити, чи підсудна така справа даному народному суду. При вирішенні цього питання суд мав керуватися постановою РНК СРСР від 21 серпня 1940 р., відповідно до якої матеріали направляються до народного суду, в районі якого знаходиться підприємство. У справах про ухилення молодих фахівців від роботи на підприємствах і в установах, куди вони були направлені міністерствами (відомствами), матеріали спрямовувалися до суду за місцезнаходженням відповідного міністерства (відомства) [13, с. 13].

Нині порядок розгляду індивідуальних трудових спорів та органи, що його здійснюють, визначаються законодавством, зокрема, Кодексом законів про працю України, прийнятим у 1971 р. Нову редакцію глави XV «Трудові спори» КЗпП України було прийнято 18 лютого 1992 р. [6]. Глава отримала назву «Індивідуальні трудові спори». До органів, на які покладался розгляд індивідуальних трудових спорів, було віднесено комісію по трудових спорах та районний (міський) народний суд (відповідно до подальших змін – районний, районний у місті, міський чи міськрайонний).

Родова підсудність трудових спорів, а так само інших спорів, які належать до цивільної юрисдикції, визначається ст. 107 ЦПК України, згідно з якою усі справи, що підлягають вирішенню в порядку цивільного судочинства, розглядаються районними, районними у містах, міськими та міськрайонними судами.

За загальним правилом територіальної підсудності, встановленим ст. 109 ЦПК України, позови до фізичної особи пред'являються за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем її проживання або за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем її перебування, а позови до юридичних осіб пред'являються в суд за їхнім місцезнаходженням. Однак у спорах, що виникають з трудових відносин, відповідно до ст. 110 ЦПК України позов може подаватись за вибором позивача за його зареєстрованим місцем проживання чи перебування.

Отже, трудові спори за чинним цивільним процесуальним законодавством підлягають розгляду у порядку позовного провадження, а у випадках, коли заявлено вимогу про

стягнення нарахованої, але не виплаченої заробітної плати – у наказному провадженні. При цьому до юрисдикції загальних судів віднесено всі індивідуальні трудові спори та, у деяких випадках, колективні трудові спори.

З метою оптимізації правового регулювання підвідомчості та підсудності трудових спорів в Україні доцільно усунути з КЗпП України положення про обов'язковий розгляд певних категорій індивідуальних трудових спорів у комісіях по трудових спорах як такі, що не відповідають як іншим актам цивільного законодавства України, так і практиці, яка склалася. Адже на сьогодні суди приймають до розгляду усі заяви про вирішення індивідуальних трудових спорів, незалежно від того, чи передбачено їх розгляд у КТС.

Крім того, потребує чіткого визначення коло колективних трудових спорів, які підвідомчі судам, а також віднесення їх до тієї чи іншої юрисдикції. Позитивно вплинути на якість цивільного процесуального законодавства може також усунення норм про підсудність певних категорій справ із нормативно-правових актів, відмінних від ЦПК України. На нашу думку, у спеціальному Законі про вирішення колективних трудових спорів необхідно передбачити вирішення колективних трудових спорів саме у судах першої інстанції, що відповідає б змісту ЦПК України – основного акта цивільного процесуального законодавства України. Такий підхід до регулювання підсудності цивільних справ загалом та трудових спорів зокрема надасть змогу у подальшому уникнути можливих колізій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Абрамов С. Н.* Гражданский процесс. – М.: «Кр. пролетарий», 1948. – 484 с.
2. *Васильев С. В.* Судопроизводство по делам о возмещении вреда, причиненного жизни и здоровью гражданина при исполнении им трудовых обязанностей. – Мариуполь, 1996. – 121 с.
3. *Гойхбарг А. Г.* ... Курс гражданского процесса... – М. – Л.: Госуд. изд-во, тип. Печатный двор в Лгр., 1928. – 320 с.
4. *Гурвич М. А.* Лекции по советскому гражданскому процессу / Под ред. В. Н. Бельдюгина. – М. : Тип. «Кр. звезда» – Тип. журн. «Пограничник», 1950. – 198 с.
5. *Домбровский Е. И.* Подсудность и досудебная подготовка гражданских дел. – М.: «Юриздат», 1940. – 36 с
6. *Закон України «Про внесення змін і доповнень, що стосуються розгляду індивідуальних трудових спорів, до Кодексу законів про працю Української РСР та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів»* від 18.02.1992 р. № 2134-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 302.
7. *Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»* від 03.03.1998 р. № 137/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 34. – Ст. 227.
8. *Закон України «Про судоустрій і статус суддів»* від 07.07.2010 № 2453-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 55/1 – Ст. 1900. – С. 7.
9. *Клейнман А. Ф.* Советский гражданский процесс. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1954. – 408 с.
10. *Кодекс адміністративного судочинства України* від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Офіційний вісник України. – 2008. – № 32. – Ст. 1918. – С. 11.

11. Косак С. М. Підвідомчість суду трудових спорів. – Львів: Світ, 1998. – 24 с.
12. Лозовой С. В. Правове регулювання індивідуальних трудових спорів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Сергій Вікторович Лозовой. – Харків, 2009. – 205 с.
13. Методика рассмотрения народным судом дел о нарушениях трудовой дисциплины. – М.: Гос. изд. юрид. лит., тип. им. Евг. Соколовой в Лгр., 1950. – 36 с.
14. Рішення у Справі № 2-702/09. Орджонікідзевський міський суд Дніпропетровської області [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/7668565>.
15. Рішення у справі № 2А-39/2008р. Южно-

український міський суд Миколаївської області [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/4922085>.

16. Ухвала у справі № 6-19580ск06. Верховний Суд України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64700>.

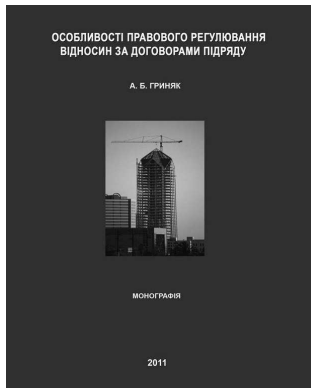
17. Ухвала у справі № 6-22269св08. Верховний Суд України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/3765786>.

18. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 624 с.

19. Юдельсон К. С. Советский гражданский процесс. – М.: «Госюриздат», 1956. – 439 с.

The authors elucidate the characteristics of civil procedural jurisdiction and responsibilities of individual and collective labor disputes in cases in the Court of First Instance.

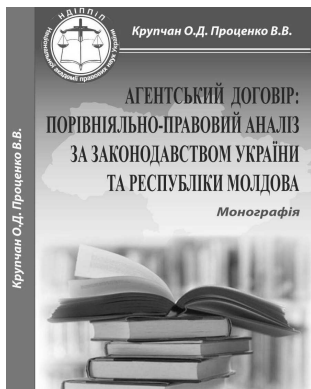
Стаття посвячена раскрытию особенностей гражданско-процессуальной подсудности и подведомственности индивидуальных и коллективных трудовых споров при рассмотрении дел в суде первой инстанции.

Гриняк А. Б. Особливості правового регулювання відносин за договорами підляду: монографія / Відп. ред. В. В. Луць / А. Б. Гриняк. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. – 300 с.

У монографії на основі норм чинного законодавства здійснено теоретичне дослідження правового регулювання підрядних договірних відносин, відображено правові позиції щодо застосування окремих норм чинного цивільного та господарського законодавства України у сфері виконання робіт. Надано порівняльний аналіз норм, що регулюють підрядні правовідносини, у цивільному та господарському законодавстві, а також сучасних правових норм і норм, що були прийняті у різний час. Узагальнено значний досвід застосування зазначених норм, що стало наслідком формування авторських пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства та практики його застосування із зазначеної тематики. Розгляд питань теорії тісно поєднаний з аналізом практики судів України, що надає цій роботі практичного значення.

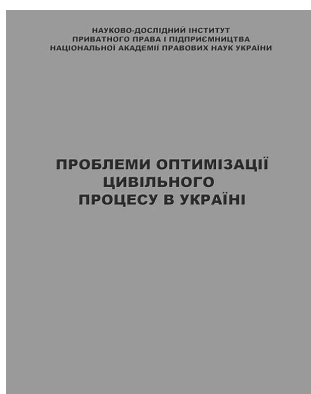
Для широкого кола фахівців у сфері договірної права в цілому та підрядних договорів зокрема.

Крупчан О.Д., Проценко В.В. Агентаський договір: порівняльно-правовий аналіз за законодавством України та Республіки Молдова: Монографія. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. – 358 с.

Монографія присвячена дослідженню однієї з дискусійних новел українського законодавства – агентства договору. Аналізується його місце у правовій системі України шляхом порівняння із законодавством найближчої країни контрагента Республіки Молдова. В роботі аналізуються еволюція торговельного представництва і посередництва, місце агентства договору в системі договорів обох законодавств, питання прав, обов'язків і відповідальності сторін за агентстваськими угодами. Особлива увага приділена колізійним питанням, що виникають при реалізації агентстваських договорів і багатьом іншим не менш важливим аспектам агентствавання.

Буде цікава професійним юристам, представникам колегії адвокатів, студентам, викладачам та особам, що так чи інакше потребують юридичної інформації.

Проблеми оптимізації цивільного процесу в Україні: монографія / Берестова І. Е., Бичкова С. С., Бобрик В. І. та ін., за ред. академіка НАПрН України О. Д. Крупчана. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. – 180 с.

На основі норм чинного законодавства та положень доктрини цивільного процесуального права здійснено теоретичне дослідження деяких проблем оптимізації цивільного процесу. Виявлено окремі недоліки цивільного процесуального законодавства, що негативно впливають на практику розгляду і вирішення спорів у порядку цивільного судочинства.

Сформульовано нові доктринальні положення щодо цивільного процесуального інтересу, цивільної юрисдикції, підвідомчості (юрисдикції) та підсудності окремих категорій справ, специфіки доказування, співучасті у цивільному процесі, проведення попереднього судового засідання. Досліджено спрощені форми цивільного судочинства за законодавством України та проведено їх порівняльно-правовий аналіз з урахуванням зарубіжного досвіду оптимізації цивільного процесу. Виявлено недоліки процедури апеляційного оскарження судових рішень. На основі висвітлених доктринальних положень сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного цивільного процесуального законодавства України.

Книга розрахована на науковців, які досліджують проблеми процесуального права, викладачів і студентів вищих навчальних закладів юридичного профілю, суддів, адвокатів та інших юристів, які спеціалізуються на судовій практиці.